

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента
Попової Ганни Василівни

на дисертаційну роботу **Луценко Євгенії Володимирівни**
"Підготовка майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій
фасилітатора у професійній діяльності",

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. Проблема, порушена у дисертації
незаперечно може бути віднесена до своєчасних та важливих. Сучасний
менеджмент сьогодні більше, ніж будь-коли перебуває під впливом швидко
мінливого, інноваційно насиченого зовнішнього середовища, яке вимагає від
менеджерів використання гнучких, недирективних методів та форм роботи з
персоналом, якісного виконання управлінських функцій, зокрема й
фасилітаторської, в процесі реалізації якої формується висока корпоративна
культура організацій, забезпечується позитивний вплив на міжособистісну
взаємодію та успішне вирішення конфліктів у структурних підрозділах.

Підготовка майбутніх менеджерів у вишах відбувається відповідно
Стандарту вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент, в якому подано та
систематизовано характеристики цього процесу на основі компетентнісного
підходу, а загальні та професійні компетентності таких фахівців визначено
дидактичним об'єктом їхньої фахової підготовки. Дисертанткою влучно
підкреслено, що на дослідницьку увагу заслуговує саме змістовий аспект
модернізації професійної підготовки майбутніх менеджерів, який базується на
інтеграції визначених у стандарті вищої освіти компетентностей та пов'язаний з
реалізацією майбутніми менеджерами фасилітаторської функції в управлінській
діяльності.

Незважаючи на різнобічність наукових пошуків, їх теоретичну і
прикладну значущість, дисертантка довела, що дослідженню формування
здатності майбутнього менеджера здійснювати фасилітаційний вплив, його
готовності до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності
приділено недостатньо дослідницької уваги, що зумовило необхідність

здійснення спеціального наукового пошуку. Отже, тема дисертації є актуальною як із теоретичного, так і з практичного поглядів.

З тексту дисертації та автореферату простежується зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету «Роль творчої особистості в історії та теорії педагогіки» (номер державної реєстрації 0114U006397). Заслуговує схвалення, що одним із виконавців теми є Євгенія Володимирівна.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків є достатнім. Зокрема, ґрунтовний аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел допоміг дисертантці визначити стан теоретичної розробленості проблеми підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функції фасилітатора в професійній діяльності та виявити цінну інформацію для здійснення наукового пошуку. Дисертаційна робота характеризується обґрунтованістю використаних положень психології, педагогіки, менеджменту; повнотою та системністю розгляду предмета дослідження; коректним застосуванням комплексу взаємодоповнюючих теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукового пізнання, адекватних предмету і завданням досліджуваної проблеми; поєднанням кількісного і якісного аналізу експериментальних даних. У роботі розкрито наукову новизну, теоретичну і практичну значущість дослідження. Достовірність проведеного педагогічного експерименту доведено методами математичної статистики. Методологічний рівень дисертації, стратегія, вибір засобів теоретичного аналізу заслуговують на позитивну оцінку та засвідчують високий рівень дослідницької культури авторки.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що дисертанткою розроблено та впроваджено в підготовку майбутніх менеджерів організацій: оновлені навчально-методичні комплекси дисциплін, зокрема додано зміст метадисциплінарних тем; практичні рекомендації щодо

використання інтерактивних і контекстних технологій у викладанні дисциплін «Менеджмент і адміністрування: теорія організацій, менеджмент», «Психологія менеджменту», «Самоменеджмент і адміністративний менеджмент», «Управління персоналом » та ін.; організаційні та методичні установки щодо: квазіпрофесійного моделювання управлінських ситуацій з поєднанням форм і методів активного навчання та методів і технік фасилітації; системи заходів зі створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, інтенсивною тренінговою груповою роботою майбутніх менеджерів, навчанням у контексті майбутньої професії.

Безперечною практичною значущістю є те, що зазначені матеріали дослідження можуть бути використані в навчально-виховному процесі закладів вищої освіти, в яких здійснюється професійна підготовка майбутніх менеджерів.

Аналіз змісту дисертації. Дисертація має чітку структуру, що відповідає авторському науковому задуму та складається з трьох розділів, кожний з яких є внеском щодо розв'язання окресленої в дослідженні проблеми.

Про якісне виконання дисертаційної роботи можна судити із чітко сформульованого й достатньо виваженого наукового апарату дослідження. Так, у вступі чітко визначено актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання, наукову новизну, практичне значення наукового пошуку тощо. Зокрема, достатньо продуманою є актуальність дисертації, що обґрунтовує її доцільність на науково-теоретичному та практичному рівнях; чітко виявлено суперечності, на розв'язання яких спрямоване дослідження.

У першому розділі – «Теоретичні засади підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності» авторкою висвітлено сучасний стан і особливості професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти; обґрунтовано

фасилітаційний підхід та концептуальні основи їх підготовки до реалізації функцій фасилітатора в професійній діяльності.

Заслуговує на схвальну оцінку обґрунтоване дослідницею визначення фасилітаторської функції менеджера як синтетичної, що містить індивідуальне виконання функцій мотивування, підтримки працівників у прийнятті рішення, забезпечення психологічно комфортної комунікації, недирективного управління персоналом, дисциплінарного контролю на основі взаємоповаги, делікатного виховання та арбітражу, психотерапевтичної, так і поєднання цих функцій у командній роботі із застосуванням методів і технік фасилітації.

Готовність майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора авторкою розкрито як один з важливих результатів професійної освіти, що відтворює достатній та високий рівні здатності випускників спеціальності 073 Менеджмент до забезпечення якісного впливу на свідомість та поведінку суб'єктів виробничої діяльності, для якої характерна перманентна мотиваційна, координуюча та мобілізуюча підтримка як окремих індивідів, так і їх груп.

Перевагою роботи є проведений дисертанткою аналіз світового досвіду професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти провідних країн світу та визначення характерних для них тенденцій, зокрема: диверсифікація цієї системи підготовки, яка виражається у виникненні різних структур усередині й поза системою освіти; посилення конкуренції організаційних структур, які реалізують підготовку менеджерів, що приводить до підвищення якості підготовки; зростання варіативності й диференціації професійної підготовки менеджерів; розширення діапазону навчальних дисциплін, практик, методів навчання; зростання наступності та взаємозв'язку системи підготовки менеджерів з наукою й виробництвом, інтернаціоналізація та глобалізація підготовки менеджерів вищої ланки.

Додає значущості дисертації визначена авторкою ієрархічна чотирирівнева структура методології, що містить такі рівні: філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий та методичний.

Ретельний аналіз дисертаційної роботи показав, що кожний крок, зроблений дисертанткою в процесі обґрунтування теоретичних засад зазначеної проблеми є новим або більш ґрунтовним порівняно з попередніми здобутками в галузі професійної освіти.

У другому розділі «Методичні засади підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності» дослідницею обґрунтовано організаційно-педагогічні умови та структурно-функціональну модель підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності, а також забезпечено спрямованість змісту фахових дисциплін на підготовку таких фахівців.

Безумовним здобутком дисертантки є розроблені організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції: формування позитивної мотивації та пізнавального інтересу майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності; створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, інтенсивною тренінговою груповою роботою майбутніх менеджерів, навчанням у контексті майбутньої професії; забезпечення високої особистісно-професійної готовності викладачів фахових дисциплін до активної взаємодії зі студентами в ролі експерта, «тренера», консультанта, фасилітатора.

Цікавим є підхід авторки щодо введення методисциплінарних тем до змісту окремих навчальних дисциплін. Метадисциплінарну тему визначено дослідницею як цілісне освітнє середовище, що забезпечує формування певних фасилітаційних якостей майбутніх менеджерів і підготовку їх до майбутньої практичної діяльності.

У третьому розділі «Перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності» дисертанткою розглянуто організацію й результати експериментальної перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора в професійній діяльності.

У ході реалізації педагогічного експерименту дослідниця здійснила паралельне порівняння контрольної та експериментальної груп на констатувальному і контрольному етапах. Емпіричні результати педагогічного експерименту та їх обробка методами математичної статистики із застосуванням критерію χ^2 (Пірсона) довели суттєве зростання результатів експериментальної групи порівняно з контрольною, що підтвердило ефективність організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності.

Висновки до розділів роботи та загальні висновки дисертації чітко сформульовані та послідовно викладені.

Список використаних джерел налічує 186 найменувань, що свідчить про детальне і всебічне опрацювання авторкою досліджуваної проблеми.

Аналізу тексту дисертації Луценко Є.В. доводить, що мета дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною, самостійною науковою працею.

Повнота викладу основних положень в опублікованих працях. Основні положення та результати з необхідною повнотою відображено в 12 наукових публікаціях авторки. Із них 6 статей надруковано у фахових виданнях. Отримані в дослідженні результати оприлюднені та обговорені на 6 Міжнародних та Всеукраїнських конференціях.

Ознайомлення з текстом автореферату дає підстави стверджувати, що авторкою досить ґрунтовно викладено зміст і логіку дослідження, його основні результати.

Дискусійні положення та зауваження щодо подання результатів дослідження у дисертації та авторефераті. Загалом позитивно оцінюючи

представлене дисертаційне дослідження вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та рекомендації:

1. У теоретичній частині роботи авторкою проаналізовано досвід провідних країн в аспекті досліджуваної проблеми. Доцільно було б у дисертації відзначити, які саме тенденції підготовки менеджерів за кордоном стали корисними в педагогічному експерименті. Це б додало дослідженню вагомості.

2. Цікавим виявляється підхід щодо введення метадисциплінарних тем до визначених у дослідженні навчальних дисциплін, утім не зрозуміло, як їх додано до змісту указаних курсів. Бажано було б детальніше розкрити це питання в тексті дисертації та можливо проілюструвати на конкретному прикладі, від цього робота тільки виграла б.

3. У тексті автореферату розміщено схематично зображену на рисунку 1 "Структурно-функціональну модель підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції". На наш погляд, варто було не показувати схему зазначеної моделі в авторефераті, зважаючи на його обмежений обсяг, а приділити більше уваги деталізації її структурних блоків, що б дозволило краще сприйняти та оцінити оригінальність авторського задуму.

4. У процесі обґрунтування організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів до фасилітаторської функції, авторка посилається на деякі результати констатувального та формувального етапів експерименту. На наш погляд, це дещо порушує послідовність викладення матеріалів дисертації та її структурну побудову, оскільки питання організації педагогічного експерименту висвітлені у відповідному розділі.

5. У дисертації вказано, що до процесу педагогічного експерименту було долучено експертів – викладачів фахових дисциплін. Вважаємо, що варто було б додати експертний метод до поданих у вступі методів дослідження.

6. Із тексту дисертації не зрозуміло, зі студентами яких курсів було проведено педагогічний експеримент. Варто було б детальніше розкрити це питання.

Разом з тим, зазначені зауваження мають здебільшого дискусійний та рекомендаційний характер і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Представлена дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе теоретико-методологічне та практичне значення для теорії і методики професійної освіти, оскільки залишають за собою добре апробований, експериментально перевірений потужний інструментарій щодо підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності.

Дисертація на тему "Підготовка майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності" виконана згідно чинних вимог МОН України до кандидатських дисертацій та відповідає пп. 9, 11, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанови Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р. та № 943 від 20.11.2019 р.), що дає підстави для присудження Луценко Євгенії Володимирівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук,
доцент, заступник декана факультету
гуманітарної та економічної освіти,
доцент кафедри менеджменту
ДВНЗ „Донбаський державний
педагогічний університет“ (м. Слов'янськ)

Г. В. Попова

14.12.2020 р.

Підпис Попової
Начальник відділу кадрів

Г. С. Сімін